

8. Frumvarp

til laga um þingmannskosning í Reykjavík.

(Lagt fyrir Alþingi 1920).

1. gr.

Alþingismenn Reykjavíkur skulu vera 6.

Þeir 4 þingmenn, sem við bætast í Reykjavík, skulu eiga sæti í neðri deild Alþingis, og skipa þá 30 þingmenn þá deild.

2. gr.

Alþingiskosningar í Reykjavík skulu vera hlutbundnar. Um kosningar þessar gilda hinar sömu reglur sem um aðrar kjördæmakosningar, með þeim breytingum, sem leiða af því, að kosningarnar í Reykjavík eru hlutbundnar.

3. gr.

Þegar alþingiskosningar eiga fram að fara í Reykjavík, skal með lög-mæltum fresti afhenda yfirkjörstjórninni lista með nöfnum þingmannaefna þeirra, er fram eru boðin.

Nöfn þeirra skulu táknud svo skýrt með tilgreindri stöðu og heimili, að enginn vafi geti leikið á því, hverjir í boði eru. Einskis manns nafn má á lista setja, nema hann hafi gefið til þess skriflegt leyfi, og skal það fylgja

listanum til yfirkjörstjórnar. Berist yfirkjörstjórn listi, er nafn manns stendur á, án þess að skriflegt leyfi hans fylgi, skal nema það nafn burt af listanum og eigi prenta það á þann lista.

Nú hefir maður skriflega leyft nafn sitt á fleirum listum en einum, og skal þá nema nafnið burt af öllum listunum.

Á framboðslista skulu að jafnaði vera jafnmörg nöfn þingmannaefna sem kjósa á þingmenn í hvert skifti. Gildur er framboðslisti, þótt á honum standi færri nöfn, en ógildur, ef fleiri eru.

Framboðslista skal fylgja yfirlýsing að minsta kosti 100 kjósenda um, að þeir styðji þann lista.

Listar skulu afhentir formanni yfirkjörstjórnar, og ritar hann á þá dag og stund, er hann veitir þeim móttöku, og merkir þá bókstötunum A, B, C, o. s. frv., eftir því sem þeir berast honum.

4. gr.

Á hverjum lista skal tilgreina umboðsmenn fyrir listann. Sjeu umboðsmenn eigi tilgreindir, eða forfallist umboðsmaður, eru þeir, er fremstir standa þingmannaefna, rjettir umboðsmenn listans. Þessir umboðsmenn gæta rjettar lista þeirra, er þeir eru fyrir, við skoðun og úrskurðun framboðslista, útbúning kjörseðla og talning atkvæða, og gefa þær upplýsingar listunum viðvikjandi, er yfirkjörstjórn þarfnast og óskar; svo er þeim og heimilt að mæta eða gefa öðrum heimild til að mæta fyrir sína hönd við kosningargerð, til þess að gæta þess, að alt fari löglega fram.

5. gr.

Oddviti yfirkjörstjórnar skal kveðja kjörstjórnina til fundar degi eftir að liðinn er hinn lögmælti framboðsfrestur, eða beri það upp á helgan dag, þá næsta virkan dag þar á eftir, og skal umboðsmönnum þingmannaefna og meðmælenda gefinn kostur á að vera viðstaddir. Finnist þá gallar á framboðslista, skal hlutaðeigandi umboðsmönnum gefinn kostur á að leiðrjetta þá, og má veita frest í því skyni, eftir því sem tími og atvik leyfa. Sjeu gallar, er yfirkjörstjórn hefir bent á, eigi leiðrjettir innan tilsetts frests, kveður hún upp úrskurð um það, hvort listi skuli fyrir það ógildur teljast. Sje listi úrskurðaður ógildur, skal eftirrit af úrskurðinum þegar afhent hlutaðeigandi umboðsmanni eða umboðsmönnum, ásamt eftirriti af listanum, er rækur er ger.

Þá er listar hafa verið úrskurðaðir, skal yfirkjörstjórnin tafarlaust láta fullgera kjörseðla og gera almenningi kunnugt með auglýsingu í Lögbirtinga-bláðinu, hverjir framboðslistar sjeu í kjöri, með tilgreindum nöfnum þingmannaefna á hverjum lista og bókstaf hvers lista. En hafi eigi nema einn listi, er gildur er tekinn, komið til yfirkjörstjórnarinnar í tæka tíð, þarf engin kosning fram að fara, heldur lýsir yfirkjörstjórnin þá kosna, er listinn greinir.

6. gr.

Á kjörseðli skulu allir framboðslistar, er gildir hafa verið metnir, teknir upp, þannig, að öðru megin á hæfilega stóru blaði sjeu prentuð út af fyrir sig, hvert niður af öðru í óbreyttri röð, nöfn þingmannaefna ásamt stöðu og heimili, sem þó má vera skammstafað á hverjum framboðslista, hver nafna-

röð undir sínum bókstaf, og skulu vera feit og skýr strik til aðgreiningar milli listanna. Listarnir skulu settir á kjörseðilinn hver við annars hlið í röð eftir bókstöfum sínum, og nöfn þingmannaefnanna á hverjum lista aðskilin með þverstrikum. Hæfilegt bil fyrir skrifaðan tölustaf skal vera fyrir framan hvert nafn innan þess striks, sem takmarkar listann.

Kjörseðlar skulu vera úr góðum þykkum pappír, og skal yfirkjörstjórn gæta þess, að eigi sjeu fullgerðir fleiri seðlar en þeir, er sendir verða kjörstjórnnum. Þeir skulu vera brotnir saman með óprentuðu hliðina út, þannig, að ekki sjáist letrið á þeim, og skal svo frá brotinu gengið, að auðvelt sje að leggja þá í sama brot, er þeir eru notaðir.

7. gr.

Kosning fer fram á sama hátt sem við aðrar kjördæmakosningar, með þeirri breytingu, að kjósandi markar kross, rjettan kross eða skákross við bókstaf þess lista á kjörseðlinum, sem hann vill gefa atkvæði. Vilji hann breyta nafnaröðinni á lista þeim, er hann velur, skal hann setja tölustafinn 1 fyrir framan það nafn, sem hann vill hafa efst, töluna 2 fyrir framan það nafn, sem hann vill láta vera annað í röðinni, töluna 3 við það nafn, er hann vill láta vera hið þriðja, o. s. frv. Sje eitthvert nafn, sem hann getur ekki felt sig við, á þeim lista, er hann kýs, má hann strika það út, og telst það þá ekki með við samtalningu atkvæða á þeim lista; þessi strik mega vera hvort heldur þverstrik eða langstrik yfir nafnið. Krossinn við listabókstafinn, tölustafinn við nöfnin og útstrikun nafna skal hann gera með blýanlí, er kjörstjórnin hefir til í kjörklefanum. Síðan leggur hann atkvæðaseðilinn saman aftur í sömu brot, sem hann var í, stingur honum svo þannig samanbrotnum niður í atkvæðakassann.

Ekki má kjósandi haggja neitt við hinum listunum, sem hann kýs ekki, hvorki strika út á þeim nje setja önnur merki á þá, nje heldur nein merki, önnur en tjeð kosningarmerki, á lista þann, sem hann kýs, ella verður atkvæðaseðill hans ónýtur.

8. gr.

Kjörseðill verður ógildur, ef bert verður við talning atkvæða, að kjósandi hefir:

1. sett kross við fleiri en einn listabókstaf, eða tölumerkt nöfn á fleirum listum en einum,
2. bætt nafni eða nöfnum við á lista,
3. skrifað nafn sitt á seðilinn,
4. sett á hann strik eða rispu eða önnur slik einkenni, er ætla má að gert sje til þess að gera seðilinn þekktanlegan,
5. notað annan seðil, en kjörstjórnin hefir afhent honum.

Nú er eigi krossað við neinn listabókstaf á einhverjum kjörseðli, en nöfn eða nafn tölusett eða krossað við eitt nafn á einum listanum á honum, og telst sá listi þá valinn af kjósanda, þótt krossinn vanti við listabókstafinn, ef ekki eru aðrir gallar á.

Pegar allir kjörseðlar eru upp tekur, skal telja saman, hve margir hafa valið hvern lista, og er það atkvæðmagn listanna, hvers um sig. Bera skal

samtölu þessara atkvæðatalna saman við samtölu þeirra, er atkvæði hafa greitt, eftir skýrslum þeim, er undirkjörstjórnir gefa um kjörseðlafjölda úr hverri kjördeild. Ef samtölunni ber ekki saman, skal fara aftur yfir kjörseðlana alla og leiðrjetta skekkjur þær, sem á hafa orðið.

9. gr.

Til þess að finna, hve mörg þingmannaefni hafa náð kosningu af hverjum lista, skal skrifa upp atkvæðatölu hvers lista fyrir neðan sinn listabókstaf, þá helming atkvæðatalnanna, þá þriðjung þeirra, fjórðung o. s. frv., eftir því hve marga þingmenn á að kjósa, og hverjum lista getur mest hlotnast, þannig að útkomutölur þessar standi í röð fyrir hvern lista. Síðan skal marka hæstu útkomutölurnar jafnmargar og kjósa á þingmenn, og fær hver listi jafnmarga þingmenn kosna, sem hann á af tölum þessum. Standi eigi svo mörg nöfn á lista, sem honum bera fulltrúar eftir útkomutölum, skal taka þau, sem vantar, af hinum listunum, eftir sömu reglu.

Til þess nú að finna, hver þingmannsefni hafa náð kosningu á hverjum lista, skal telja saman atkvæði hvers einstaks þingmannsefnis á þann hátt er nú skal greina:

Kjósandi telst una við röðina á lista, hafi hann eigi breytt henni með því að setja tölur fyrir framan nöfnin, og hafi hann að eins sett tölu við eitt nafnið eða nokkur af þeim, telst hann una við röðina að öðru leyti. Oddviti yfirkjörstjórnar tekur kjörseðlabunkana, fyrst þann er flestir seðlar eru í, og svo koll af kolli, en meðkjörstjórar hafa fyrir sjer lista með nöfnum þeirra þingmannaefna allra, sem standa á þeim lista, sem auðkendir er á þeim kjörseðlum. Oddviti tekur kjörseðlana úr bunkanum, einn af öðrum, sýnir þá umboðsmönnum og les upp nöfnin ásamt raðartölu þeirri, er þeim ber eftir kjörseðlinum, en meðkjörstjórar rita upp atkvæðin eftir því. Sá, sem fremstur stendur eða talan 1 er mörkuð við, fær heilt atkvæði, þeir, sem eru aftar í röðinni, fá hver um sig brot úr atkvæði, er sje mismunandi eftir tölu þeirra þingmanna, sem kjósa á, þannig, að það sje jafnt tölu þeirra þingmanna, sem kjósa á, að fráðreginni tölu þingmannaefna, sem framar standa eða lægri tölu fá á kjörseðlinum, deilt með tölu þingmanna, sem kjósa á. Þegar kjörseðlabunkarnir eru þannig upp lesnir, skulu atkvæðatölurnar lagðar saman. Þeir menn, sem hæsta hafa fengið atkvæðaupphæðina á hverjum lista, eru þingmenn listans, svo margir sem listanum ber eftir atkvæðamagni hans.

10. gr.

Hafi tveir eða fleiri á einum lista fengið jafnmörg atkvæði, og þeir geta ekki báðir eða allir komist að sem þingmenn, þá skal hlutkesti ráða.

11. gr.

Að öðru leyti gilda við kosningar þessar ákvæði alþingiskosningalaganna um kjördæmakosningar, eftir því sem við á, viðvikjandi kosningarrjetti og kjörgengi, kjörstjórnnum, samning kjörskrár, framboði þingmannaefna og umboðsmönnum, undirbúningi af hálfu kjörstjórnar, kjördegi, kjörstað, kjörherbergi og atkvæðakössum, kosningarathöfninni, kosningarúrslitum, upp-

kosningum, aukakosningum og kosningum eftir þingrof, kostnaði og kærurum um kjörgengi, og loks gilda hin almennu ákvæði nefndra laga.

12. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi, og skal fram fara svo fljóft, sem verða má, kosning á þeim þingmönnum, sem við er bætt með þessum lögum.

Athugasemdir við frumvarp þetta.

Í 26. gr. stjórnarskrárfrumvarps þess, sem Alþingi 1919 samþykkti, er heimilað að ákveða megi með lögum, að þingmenn Reykjavíkur skuli kosnir hlutbundnum kosningum. Bygt er á því, að frumvarpið verði samþykkt óbreytt 1920.

Með því að það virðist ekki næg ástæða til þess að hafa öðruvísi kosningaraðferð við kjördæmakosningar í þessu kjördæmi en í öllum öðrum kjördæmum landsins, ef að eins á að velja 2 þingmenn fyrir Reykjavík, þá hlýtur í þessu ákvæði stjórnarskrárfrumvarpsins að vera gert ráð fyrir fleiri þingmönnum hjer en tveim.

Það er og sannast að segja, að ekki verður lengur undan því komist að fjölga alþingismönnum í Reykjavík. Ójöfnuðurinn á móts við önnur kjördæmi landsins er orðinn svo mikill, að ekki má lengur við una.

Eftir síðustu kjörskrá er kjósendatala á hvern þingmann kjördæmakosinn þannig:

Gullbringu- og Kjósarsýsla	1037	(þm. 2, kjósendur alls 2074),
Borgarfjarðarsýsla	874	
Mýrasýsla	693	
Snæfellsness- og Hnappadalssýsla		1166	
Dalasýsla	635	
Barðastrandarsýsla	1168	
Vestur-Ísafjarðarsýsla	896	
Ísafjarðarkaupstaður	682	
Norður-Ísafjarðarsýsla	1090	
Strandasýsla	592	
Húnavatnssýsla	779	(þm. 2, kjósendur alls 1558),
Skagafjarðarsýsla	775	(— 2, — — 1551),
Eyjafjarðarsýsla	1051	(— 2, — — 2103),
Akureyri	949	
Suður-Þingeyjarsýsla	1447	
Norður-Þingeyjarsýsla	515	
Norður-Múlasýsla	536	(þm. 2, kjósendur alls 1072),
Seyðisfjörður	287	
Suður-Múlasýsla	844	(þm. 2, kjósendur alls 1688),
Austur-Skaftafellssýsla	439	
Vestur-Skaftafellssýsla	630	
Rangárvallasýsla	659	(þm. 2, kjósendur alls 1318),

Vestmannaeyjar	699
Árnessýsla	985 (þm. 2, kjósendur alls 1970),
en	
í Reykjavík	2755 (— 2, — — 5511).

Tala allra kjósenda á landinu er 31607, og eftir því ætti að rjettu lagi að koma einn þingmaður á hverja um 830 kjósendur, ef hin kjördæmin eru látin halda sínum þingmönnum, en bætt við 4 í Reykjavík. Að vísu fær Reykjavík þá heldur fáa þingmenn eftir kjósendatölu, nær væri 7 þingmenn alls, eða nákvæmlega um 6,7 þingmenn. Með 6 þingmönnum kemur þá einn þingmaður á hverja 918 kjósendur í Reykjavík.

Með því fyrirkomulagi, sem hjer er farið fram á, fæst nokkurn veginn rjettlæti, að haldinni gömlu kjördæmaskiftingunni, því að þótt kjósendatalan í kjördæmunum utan Reykjavíkur sje ærið misjöfn, eins og sjest á framangreindri skýrslu, þá er þó ekkert kjördæmi svo mannmargt, að heimting eigi á heilum þingmanni fram yfir þá tölu, sem nú er.

Um einstakar greinar athugast: Undirbúningur undir kosningu og kosningin sjálf á að fara eftir reglunum um kjördæmakosningar yfirleitt, sbr. lög nr. 28, 3. nóv. 1915, um kosningar til Alþingis, með þeim breytingum, sem nauðsynlegar eru vegna þess, að alþingiskosningar í Reykjavík eiga að vera hlutfallskosningar. Þessar breytingar eru sniðnar eftir ákvæðum sömu laga um hlutfallskosningar. Að öðru leyti virðist ekki þörf frekari athugasemda um einstakar greinar frumvarpsins.